

KIRIM KONGO KANAMALI ATEŞİNDEN KORUNMADA VE HASTALIĞIN KONTROLÜNDE YAPILMASI GEREKEN ÇALIŞMALAR

Kırım-Kongo kanamalı ateşi (KKKA) etkeni virüs olan bir enfeksiyon hastalığıdır. Hastalığın etkeni olan virüsün taşıyıcısı olarak rol alan keneler, yabani hayvanlar, çiftlik hayvanları ve insanlar arasında virüsün taşınmasına ve çoğalmasına aracılık etmektedirler.

Kırım-Kongo kanamalı ateşi **doğal dengenin değişimiyle** (iklim, bitki örtüsü, yabani hayvan sayısındaki artış vb.) doğrudan ilgili bir hastalıktır. Nitekim hastalığın ilk olarak tespit edildiği Kırım'da da hastalık doğal dengelerdeki değişiklik sonucunda ortaya çıkmıştır. İnsanların girişi yasaklanan ve tarıma kapatılan bölgeler, birkaç yıl sonra tekrar tarıma açıldığında hastalık görülmeye başlamıştır.

Doğal dengelerin bozulmasında ve buna bağlı olarak hastalığın görülmesinde sürekli avlanma yasağı veya kontrolsüz avcılık ve yayla yasağı gibi faktörlerin de önemli etkileri bulunmaktadır.

Doğal hayatta yaban hayvanı sayısındaki artış, kenelerin kan emleri ve üremeleri için uygun ortamın oluşmasına zemin hazırlamakta olup bu durum, zaten çok fazla sayıda yumurta yumurtlama özelliği olan kene sayısının hızla artmasına sebep olmaktadır.

Ülkemizde hastalıkla ilişkili bulunan kene türü yaban hayatı ile çok yakından ilişkilidir. Bu kene yaşama dönemlerinin bir bölümünde yaban hayvanlarından kan emerken, hayatının diğer evresinde özellikle çiftlik hayvanlarından kan emmektedir. Yoğun kene varlığının olması, insanların kenelerle daha çok karşı karşıya kalmaları anlamına gelmektedir.

Virüsün, küçük odaklar şeklinde yaban hayvanları ile kene arasında devamlılığını sağladığına inanılmaktadır. Hastalık, yaban hayatı ile insanların iç içe olduğu bölgelerde kene sayısının artışına bağlı olarak çıkmaktadır. Ayrıca yerden beslenen kuşlar ile (keklik, çulluk, karga vb.) göçmen kuşların da kenelerin başka alanlara taşınmasında etkili olduğu bilinmektedir.

Söz konusu kene kurak ve yarı kurak bozkır iklimini sevmekte ve genellikle bozkır ile diğer iklimlerin kesişme yerlerinde, kuru taban örtüsüne sahip bodur ormanlık (meşe, geven vb.) alanlarda yaygın olarak görülmektedir. Özellikle vadilerle çevrili dağlık alanların yamaçları, yaban hayvanlarının daha sık dolaştığı alanlar olduğundan keneler açısından hayli zengin bölgelerdir.

Yaban hayvanları ile evcil hayvanların karşılaşmaları veya gece gündüz farkı da olsa aynı veya yakın alanları kullanmaları ile evcil hayvanlara kene geçişi olmakta ve virüs için yeni çoğalma alanları oluşmaktadır. Evcil hayvanlara yapışmak suretiyle beslenen enfekte kenelerin yumurtalarıyla, otlaklar ile hayvanların yaşadığı diğer alanlar da riskli alanlar haline gelebilmektedir.

Virüsler hayvanlarda genellikle belirti veren bir hastalığa yol açmamaktadır. Hasta insanların kanlarıyla kontrolsüz temas ile insandan insana hastalığın geçmesi de söz konusudur.

Hastalığın tedavisinde uygulanabilecek etkililiği bilimsel olarak ispatlanmış bir ilaç ile yine etkinliği bilimsel çevrelerce kabul görmüş uygulanabilir bir aşı mevcut değildir. Bazı Doğu Avrupa ülkelerinde geçmişte kullanılan KKA aşıları da uygulanabilir olarak görülmemiştir.

KKA hastalığının kontrolünde bilinçli korunma tedbirlerinin alınması hayli önem kazanmaktadır. **Epidemilerin kontrolünde, kişisel korunma önlemlerinin alınması ve kene sayısının azaltılması amaçlanmaktadır.**

KİŞİSEL KORUNMA TEDBİRLERİ

Kişisel korunma önlemleri KKA riski olmasa bile, kenelerle bulaşabilen diğer hastalıklardan da korunmak için her zaman uygulanması gereken hususlardır.

- Kene riski olan yerlerde bulunulduğunda, vücudu tamamen örtecek giysiler giyilmeli ve açık renkli elbiseler tercih edilmelidir.
- Kenelerin vücuda girebileceği açıklıkların kapatılması önemlidir (Pantolon paçalarının çorap içine konulması, çizme giyilmesi vb.).
- Kırsal alanlara gidildiğinde vücudun açıkta kalan kısımlarına repellent olarak bilinen böcek kovucu maddelerin sürülmesi, kenelerin birkaç saat vücuda yaklaşmalarını engellemektedir.
- Dış elbiselere, yıkamaya da dayanıklı olan, etki süresi uzun kene öldürücü ilaçlar (insektisit) sürülmesi etkili bir korunma aracı olabilmektedir.
- Vücut kene yönünden sık sık kontrol edilmeli, kene varsa bir pens veya cımbızla, kenenin deriye yapıştığı yerden tutulup sağa sola oynatılarak çivi çıkarır gibi çıkarılmalıdır. Kene vücuttan ne kadar kısa sürede çıkarılırsa hastalık riski de o kadar azalmaktadır.

Keneyi vücuttan uzaklaştırma konusunda bilgi sahibi olmayanlar dışında, vücuda yapışmış kenenin uzaklaştırılması için sağlık kuruluşuna başvurmaya gerek bulunmamaktadır. Vücuttan kene uzaklaştırmak usulünce yapıldığı takdirde kolayca ve risksiz yapılabilecek bir işlemdir. Kene çıkarıldıktan sonra kenenin yapıştığı yere tentürdiyot gibi antiseptik maddeler sürülmelidir.

Vücutundan kene yapışan kişiler 10 gün kadar ani başlayan ateş, baş ağrısı, yoğun halsizlik, bulantı ve kusma gibi şikâyetler yönünden kendilerini izlemeli, böyle bir şikâyetin olması durumunda en yakın sağlık kuruluşuna başvurmalıdır.

- Vücuttan uzaklaştırılan keneler çamaşır suyu, alkol veya insektisit içine atılarak öldürülmelidir.
- Vücut üzerindeki keneler öldürülmemeli ve patlatılmamalıdır.
- Keneleri vücuttan uzaklaştırmak amacıyla üzerlerine sigara basmak veya kolonya ve gazyağı dökmek gibi yöntemlere başvurulmamalıdır.
- İnsanların veya hayvanların kanlarına korunmasız temas edilmemelidir.

KENE SAYISININ AZALTILMASINA YÖNELİK TEDBİRLER

- Hastalığın bulaşmasından birincil derecede sorumlu olduğu bilimsel olarak da ortaya konmuş olan kenelerin son konaklarının özellikle sığırlar başta olmak üzere çiftlik hayvanları olması dolayısıyla, bu **hayvanlarda kene mücadelesi yapılması gerekir.**
- **Bu mücadelenin hayvancılıkla uğraşan vatandaşlara bırakılmadan, risk altındaki tüm bölgelerde kontrollü ve eş zamanlı bir şekilde, kampanya tarzında yapılması önemlidir.**
- Kene sayısını kontrol altına almak amacıyla çevreye yönelik geniş ilaçlama yapılması gerekli görülen bir uygulama değildir. Keneleri doğadan tamamen yok etmek de mümkün değildir. Ayrıca, yoğun ilaçlamaların doğal dengelerin bozulmasına ve yeni problemlerin ortaya çıkmasına yol açabileceği de unutulmamalıdır.
- Park ve mesire yerleri gibi dar alanlarda ise çok yoğun kene olması durumunda, çevreye ve halk sağlığına yönelik etkileri iyi bilinen insektisit ilaçların uzmanların kontrolünde yapılması faydalı olabilir.